

(המשך מעמוד 16)

● מתי זה קרה?

באוגוסט 1967. באתי ממינהל-הסגל.

● ובכל התקופה הזאת אתה מצטער על משהו?

עצם העובדה. שלא עולה לי מיקרה מסוים כזה או אחר. אומרת שעל דברים גדולים לא הצטערתי. אני לא יכול לומר שאני תמיד מרוצה מהתוצאה, אבל יש דברים שאני מרוצה מהם, בין אם אני מאשר או פוסל.

● יש לך ייכוחים עם הגורמים הממונים עליך על התרת פירסום?

עוד לא דיברנו על החוק ועל סמכות הצנזור. נוסח החוק אומר: "הצנזור רשאי לאסור בצו, כדרכ-כלל או כמיוחד, לפירסום חומר שפירסומו היה עשוי, או עלול להיות עשוי, לפגוע בהגנתה של ישראל, או בשלומה של הציבור, או בסדר הציבורי."

הצנזור עובד, כלומר אני עובד, לפי החוק, ואם לא אעבוד לפי החוק, ההחלטות שלי יהיו החלטות שנוגדות את החוק וזורגות מהסמכות.

● אתה המחליט הבלעדי?

בהתאם לחוק, הסמכות נתונה לצנזור. אני לא אתבייש להגיד שהצנזור הוא לא כלי-ידע, אבל הוא כלי-בורק. כשמזנוח לפניו חומר שאין לו לגביו נתונים, והוא לא בקי בו, ואינו יודע — כי הצנזור לא יכול לדעת הכל — הוא מתייעץ ואוסף נתונים, ואז יש בין היתר בעלי-עניין, וזה לגיטימי, וכל מי שהצנזור מתייעץ איתו אומר לו מה הוא חושב לגבי אותו עניין ואותו נושא. אם

● סגרתם בזמנו גם את העיתון "חדשות", כאשר פירסם את דבר קומה של ועדת-יזרע, שמונתה כדי לברוק את האירועים של אוטובוס קו 300.

העיתון נסגר לארבעה ימים. בפועל נסגר בית-הדפוס לשלושה ימים, כי אחד הימים היה האחד במאי. הם הגישו עתירה על החלטה, והעתירה נדחתה.

● סנקציה נוספת, מעבר לסגירת בית-הדפוס, היא סגירת העיתון.

● זה קרה בעבר?

קרה.

● בעיתונים עבריים?

שרהפנים סגר את העיתון קול-העם בשנת 1951.

● מדוע?

אני לא יכול לדייק, כי הייתי אז תלמיד בתיכון.

● הדבר הכי חמור שקרה מאז בקשר לעיתונות ולצנזורה הוא פירסום קיום ועדת-יזרע?

זה חייב צו של הצנזור, כי חדשות אינו חכר בוועדת-העורכים, והיה צריך ללכת נגדו בצו.

● וזה היה הכי חמור?

לא, אבל בעיתונים אחרים הלכו לכיוון דרך ההסכם איתם.

● לפי הסטטיסטיקה הנמצאת בידי שני המתייחסת לשנים מאז ההסכם הרא-

ומאפשר את אי-הפגיעה בכיתחון. אני הייתי צריך לשמור את זה.

● נראה כאילו בזמן האחרון יש יותר עבודה, כי כל הפרשיות הגדולות קשור רות בעניינים של הצנזורה.

לפני חצי שנה לא הייתי נותן תשובה חיובית

"יש לי חפקד מענין, מרחק, דינמי, שבו אתה צריך למצוח הדבה מעצמך כדי לקבל החלטות נכונות"

לשאלה הזאת. עכשיו התשובה היא חיובית. אני מניח שזה גל חולף, היו כבר גלים כאלה.

● מתי?

בכל המילחמות, ובהיסטוריה הקצרה של מדינת-ישראל היו כבר המש מילחמות, וזה הרבה מרי, וזה נותן לצנזורה הרבה עבודה.

● מה גורל היחידה?

יחסית קטן. אנחנו עובדים 24 שעות ביממה, ויש 48 איש, השייכים לחיל-המודיעין. בסך-הכל, עם הסדרים, אנחנו לא מגיעים 100 איש, וזה כולל גם את אנשי הצנזורה לדואר-חייילים.

● כשאתה נפגש באנשים ויודע להם התואר שלך, זה מפחיד אותם?

אני חושב שלא. כל מי שחי בישראל, וקורא עיתונים, ורואה טלוויזיה, ושומע רדיו, וקורא ספרים, יודע שלא צריך להיבהל, ובלבד שכל מה שלא צריך להתפרסם לא מתפרסם.

● יש דברים שמחליטים לא לפרסם אותם, והם מתפרסמים אחריו יום.

נכון.

● כמו ועוננו, למשל.

את שואלת?

כן.

לא רדיקת. בנושא שאת קוראת לו "פרשת ועוננו" היו שינויים במדיניות הצנזורה, שינויים שהתחייבו מהנסיבות בהתפתחות הנושא. כשהי שבנו שצריכים לשנות את המדיניות, שינונו.

● למשל, כשהחליטו שמותר לומר שהוא בארץ?

בהתחלה הצנזורה פסלה, ואחר-כך היתה הרי דעה של ממשלת-ישראל.

● ובמיקרה כזה אתה לא מרגיש מגוחך?

תתפלאי שלא.

● אתה שלם עם כל מה שאתה עושה?

מה זה "כל"? כשאמרתי שאני לא מצטער, אין דבר כזה בגדול, אבל היו כוודאי דברים קטנים שהצטערתי עליהם.

● אם תשאלו אם הצנזורה מאה אחוז — אניגד שלא. בצנזורה עובדים רק בני-אדם, כמו שבטיי

"הדבר שמרתח אותי הכי הרבה זה כשאני חושב שהצנזורה עשתה טעות — שאישרה כשלא היה צריך, ובין שפסלה כשלא היה צריך. זה לא קורה, לשימחתי כל יום."

תונים עובדים רק בני-אדם, ועוד לא ראיתי מישהו שלא עושה שגיאות. בצנזורה אין אפס ליקויים. הדבר שמרתח אותי הכי הרבה זה כשאני חושב שהצנזורה עשתה טעות, בין אם אישרה כשלא היה צריך, ובין אם פסלה כשלא היה צריך. זה לא קורה, לשימחתי כל יום.

● מי האויב שלך?

אין לי אויבים. אויבי מדינת-ישראל הם האויבים שלי בתפקידי.

● לא העיתונות?

בהחלט לא. אני אפילו לא מסתיר את זה.

(המשך מעמוד 17)

קיומה השיגו לעצמם זכות-עירעור והסדר כוררות, תמורת אישור קיומה של דיקטטורה טוטאלית של הצנזור על שאר כלי-התיקשורת, על פי חוק קולוניאלי בריטי המעניק לו שילטון מוחלט, ללא עירעור — לאסור כל פירסום, לסגור כל עיתון, להעניש כל עיתונאי. הטענה כי יש עירעור לפני בג"ץ היא טענת-שווא — כי לבג"ץ אין כמעט כל אפשרות חוקית להגביל את הצנזור. בג"ץ עצמו קבע כך בשעתו, כאשר שבוועון זה הגיש לו עתירה לצר-על-תנאי. אומנם הצנזור כמעט ואינו משתמש כלפי יהודים בסמכות עצומה זו, היחידה במינה בישראל, שאין לה אח רוע בשום מדינה דמוקרטית בעולם. אבל מחר, בממשלה אחרת, יכול צנזור אחר להשתמש בסמכות זו כמו בגילויטינה.

ההסכם של עורכי העיתונים היוםיים היהודיים הוא התגלמות של עיתונות. הוא מנע במשך דור והציב כל מחשבה חדשה על הצנזורה. המוסד קפא עד שהירדרר למצבו הוועננאי.

האם זה דרוש?

● מה לעשות עכשיו?

● קודם כל לעשות דבר, שאינו מקובל במדינת-ישראל: לחשוב.

כלומר: צריכים לנס קבוצה של מומחים לענייני ביטחון, מודיעין ותיקשורת, להעמיד לרשותם את כל המידע הנוגע לעניין, ולהניח להם להשיב על כמה שאלות-יסוד.

● האם בכלל ניתן לשמור על משהו בסדר במצב הנוכחי של הטכנולוגיה המודיעינית?

אם התשובה היא שלילית, יש לבטל את הצנזורה, פשוטו כמשמעו, ולא להשאיר ממנה שריד וזכר.

אם התשובה היא שניתן לשמור עדיין על משהו בסדר, באה השאלה השניה:

● האם בכלל ניתן לשמור על משהו בסדר מפני בלייה-תיקשורת הזרים?

ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה לגרש עיתונאים של כלי-תיקשורת עולמיים חשובים. אין היא יכולה להרשות לעצמה לאסור עיתונאים, לסתום להם את הפה (כפי שנסתם פיו של ועוננו, בתצלום שפורסם בעולם כולו ושזינעו מיליונים).

אם המסקנה היא שאי-אפשר למנוע פירסום בכלי-התיקשורת העולמיים, או שמחיר המניעה עולה בהרבה על כל תועלת שבה, גם אז יש לבטל את הצנזורה כליל.

אם ככל זאת תהיה המסקנה המוסמכת שניתן לשמור דברים מסוימים בסדר, מבחינה טכנו-לוגית ותיקשורתית, כי אז מתעוררת השאלה הבאה:

● מה בדיוק ניתן עוד לשמור בסדר, ומה בדאי לשמור בסדר?

רק אז, ורק במיסגרת זו, יש טעם בשמירה על הצנזורה — צנזורה מוגבלת לתחום צר ביותר, המוגדר בכירור.

לגאול את הצנזורים

אני די משובנע כי כל חקירה אובייקטיבית כזאת, בידי מומחים בלתי-משוחררים ובלתי-תלויים, תגיע למסקנה שאין עוד טעם בקיום הצנזורה.

אולם אני מוכן להמתין למסקנותיה של חקירה כזאת. אם תהיה המסקנה שיש טעם בקיום צנזורה מוגבלת מאוד, מוגדרת היטב, אהיה מוכן להשלים איתה ולקבל את דינה. בתנאי אחר: שתהיה זאת צנזורה דמוקרטית, ולא סובייטית. צנזורה של מדינת-חוק.

משמע: שיהיה קיים מוסד של עירעור, שלפניו יכול כל בלתי-תיקשורת לערער על החלטה של הצנזורה, הנראית לו שרירותית, ולקבל החלטה מחייבת תוך שעות.

וכמובן:

שיהיה שיוזיון מוחלט לפני החוק ולפני הצנזורה. שתבטל ההפליה המזעזעת בין העיתונות, שכל הער תונים — יומיים ושבוועיים, יהודיים וערביים, שחורים ולבנים — יהיו כסופים לדיון אחד ויחיד.

כל עוד לא תבצע הרפורמה הזאת, תירדרר הצנזור מדחי אל דחי, מבריחה אל בריחה, מוועננו עד להודעה חדשה.

צר לי על ידידי הצנזורים, הכניסה אותם למצב כזה, אתם ממצוקתם.

צנזור ראשי שני

אני לא יודע את כל הסודות!

שון שנחתם בין הצנזורה לעיתונות היומית ב-1949, היו בוועדה 186 דיונים. מתוכם 129 שהוגשו על-ידי הצנזור נגד העיתונים, ו-57 שהוגשו על-ידי העיתונים נגד הצנזור. והתוצאות: העיתונים זכו ב-9 מתוך 57 התיבעות שהגישו. הצנזור זכה בכל ה-129 שהגיש.

מתוך 57 התיבעות שהגישו העיתונים זכה הצנזור ב-20. כלומר, בכל אלה נדחתה בקשת העיתון בשלמותה. ב-11 מיקרים הושגה פשרה, בהסכמת הצנזור, וב-17 מיקרים החליט בית-המישפט בעצמו על פשרה, והתיקונים נכפו על הצדדים.

מאז חודש יולי 1982 היו תישעה דיונים. במשך כל שנת 1981 לא היה אף דיון אחד. אם עושים שבונו פשוט, מגיעים לממוצע של תמישה דיונים בשנה.

● וכל זה מדובר רק על עיתונים עבריים יומיים, שהם חברים בוועדת העורכים?

כן, ואלה מרבית העיתונים.

● אם כך, העונש של "חדשות" היה חמור?

לדעתי, זה היה נושא עקרוני. אני אומר משהו שיישמע כאבסורד: בגלל העובדה שיש בישראל חופש-עיתונות, הפעולה של הפירסום בעיתון "חדשות" היתה אקט שעלול היה להביא, לדעתי, לביטול ההסכם.

● מדוע?

רגע, וכתוצאה מכך, מי שהיה מפסיד היה חופש-העיתונות, כי כשאין הסכם יש החוק, ובהתאם לחוק יש לצנזור יותר סמכויות, וחופש-העיתונות יותר מצומצם. כדי לשמר את ההסכם ולהאזין לחדשות שהוא לא בעל-בית פרטי, היה צריך לנקוט צעד דראסטי. במיקרה הזה לא היתה ברירה — לא כסיסמה, אלא באמת, ומאחר וההסכם מאפשר הבנה עם העיתונים,

הצנזור רוצה אחרי-כך, הוא יכול לאמץ את הדיעה של הגורם המייעץ, ואם הצנזור הגיע למסקנה הפוכה מדעתו של אותו גורם, הצנזור יקבל החלטה הפוכה מדעתו של המייעץ.

זה נובע מכמה טעמים: קודם כל: כי לפי החוק ההחלטה היא של הצנזור. דבר שני: הצנזורה אינה עובדת בחבל ריק. יש מה שנקרא עיתונות, ואם יש החלטה שרירותית או לא-עניינית, שאינה עומדת במבחן החוק והמישפט והבג"ץ, היא תבוטל, והצנזור לא רוצה שהחלטותיו יבוטלו.

● כמה החלטות שלך בוטלו בדרך כזו?

לפי ההסכם עם העיתונים היומיים, יש ועדת-ערר שבה יושב נציג של הצבא, הממונה על-ידי הרמטכ"ל. נציג של העיתונות היומית, ונציג ציבור שנבחר על-ידי שני הצדדים, והוא היו"ר. נציג העיתונות מתמנה אדריחוק לצורך העניין, נציג הרמטכ"ל הוא נציג קבוע, המתחלף כל כמה שנים, ויו"ר הוועדה הוא הד"ר יהושע רוטני שטרייך.

בתקופה שאני צנזור, הלכו עיתונים נגדי לבג"ץ — נדמה לי — רק פעמיים. פעם אחת היה זה העיתון אל פג'ה היוצא בירושלים המיוחדת, אחרי שנתי צו לסגירת בית-הדפוס שלו. פעם אחת לשבועי ופעם שניה ל-10 ימים, כי עבר עבירה חמורה והמשיך, למרות שהוזהר, ואז לא נותרה לצנזור ברירה אלא להשתמש בסמכות לפי החוק, והשימוש בסמכות נעשה במשורה.

לפי העיתונים בשפה הערבית, הרואים אור במיוחד בירושלים, זוכים מהעובדה שיש בארץ דמוקרטיה וחופש-עיתונות, ויש להם תנאים יותר טובים משהיו להם תחת השילטון הירדני.

● ומה קרה בבג"ץ?

אל-פג'ה הגישו בג"ץ ולא זכו. אם לדייק: כשבית-הדפוס שלהם נסגר ל-10 ימים, אחרי תחינות של עורכי-הדין של העיתון, ירדנו לתישעה ימים.